

Kaukasian konflikti ja Georgia

Georgian hyökkäys Etelä-Ossetiaan ja Venäjän vastaoperaatio ovat herättäneet laajan keskustelun tapahtumien merkityksestä kansainväliselle yhteisölle ja erityisesti sodan taustasta. Suomessa kiista on polarisoitunut toisaalta ulkoministeri Alexander Stubb (kok) pitämään 080808-puheeseen, jossa hän väitti, että päivämäärästä tuli ”uuden maailmanpolitiikan synkkä merkkipäivä”. Stubb (kok)in johtopäätöksiin kuului Nato-jäsenyyden nostaminen uudelleen harkittavaksi. Toista laittaa keskustelussa ovat edustaneet pääministeri Vanhasen (kesk) ja sosialidemokraattisten vaikuttajien Nato-jäsenyyden kiirehtimisen alas ampuminen vedoten siihen, että mikään oleellinen ei ole muuttunut, eikä Suomella ole siksi myöskään tarvetta uuteen tilannearvioon.

Näkemyserot eivät ole vain suomalainen ilmiö, vaan ne jakavat koko EU:n. Siellä vallitsevat käsitykset Venäjästä voidaan pelkistää kahteen ääripäähän. Toisen mukaan Venäjä on laajentumishakuinen imperialistinen valtio, joka tavoittelee Neuvostoliiton suurvalta-aseman palauttamista, ja uhkaa siksi naapureittensa turvallisuutta. Tässä on viitattu aivan aiheellisesti monia kysymyksiä herättävään Venäjän ulkopoliittiseen doktriiniin, jonka mukaan Venäjä suojelee kansalaisiaan myös rajojensa ulkopuolella. Toisen näkemyksen mukaan taas mikään merkittävä ei ole muuttunut Venäjän politiikassa, ja siksi on jatkettava vanhalla ”energiakumppanuuden linjalla”, pyrittävä tiivistämään EU:n ”yhteistä” Venäjä-politiikkaa ja saamaan kumppanuussopimusneuvottelut päätökseen.

Mitä sitten viiden päivän sodassa tapahtui? Asiasta vallitsee edelleenkin melko erilaisia

arvioita, mutta muutamista perusseikoista on yksimielisyys. Georgia hyökkäsi ja valloitti Etelä-Ossetian pääkaupungin Tšinvalin pitkään jatkuneiden kahakoiden jälkeen. Tämä on antanut aiheen hedelmättömään keskusteluun siitä, provosoiko Venäjä Georgian hyökkäämään ja oliko se siten itse asiassa sodan aloittaja. Jokainen sota tarvitsee syynsä, mutta pelkän provokaation spontaanina seurauksena se ei syty, niin paljon suunnittelua ja organisointia se aina vaatii.

Jos on uskominen Yhdysvaltojen ulkoministeriön lausuntoja, että se teki kaikkensa estääkseen Georgian presidenttiä Mihail Saakašvilia hyökkäämästä, on kysyttävä mikä sai Saakašvilin sivuuttamaan jopa tärkeimmän tukijansa suorasanaiset varoitukset? Vastaukseksi on tarjottu selitystä, jonka mukaan Saakašvili teki virhearvion siitä, miten länsi reagoi joutuessaan ”tapahtuneiden tosiasioiden eteen” Tšinvalin valtauksen jälkeen. Tämän mukaan Saakašvili olisi uskonut, että länsi ei voisi muuta, kuin tukea Georgiaa, jos se olisi kyennyt pitämään venäläiset muutaman päivän Rokin tunnelin pohjoispuolella. Länsi olisi painostanut Venäjän tulitaukoon suurempien ihmishuhrien välttämiseksi, jolloin Georgia olisi voinut vakiinnuttaa hallintonsa Etelä-Ossetiassa.

On esitetty myös näkemyksiä, joiden mukaan hyökkäys ei olisikaan välttämättä ollut pelkkä Georgian johdon virhelaskelma. Saakašvilin tavoitteisiin on nimittäin kuulunut alusta asti pyrkimys päästä irti Venäjän presidentti Boris Jeltsinin ja Georgian presidentti Eduard Ševardnadzen sekä Etelä-Ossetian hallinnon 1991–92 sodan jälkeen kesäkuussa 1992 solmi-

masta Sotšin sopimuksesta. Sen mukaan Etelä-Ossetian rauhaa ryhdyttiin valvomaan kolmen sopijamaan yhteisin rauhanturvajoukoin. Tätä seurasi joukko muita tilanteen vakauttamiseen tähtääviä sopimuksia ja toimenpiteitä, joiden edesauttamisessa ja monitoroinnissa myös ETYJ:llä oli roolinsa.

Kehityksessä tapahtui käänne kesällä 2004, kun Saakašvili nousi tammikuussa 2004 Georgian presidentiksi vuoden 2003 ”ruusuvallankumouksen” jälkeen. Saakašvilin julkituomiin tavoitteisiin kuului Sotšin sopimuksen muuttaminen tai siitä irtipääseminen niin, että Tšinvaliin ”voidaan nostaa Georgian lippu”. On esitetty, että tämän toteuttamiseksi Saakašvili asetti kolme tavoitetta. Ensimmäinen oli kansainvälistää konflikti niin, että Venäjän, Georgian ja Etelä-Ossetian lisäksi siihen vedetään mukaan myös Yhdysvallat ja Euroopan maita. Toinen oli muuttaa konflikti kansainvälisen yhteisön silmissä Georgian ja Etelä-Ossetian välisestä Venäjän ja Georgian väliseksi konfliktiksi, jossa Venäjällä on uusimperialistisia alueellisia tavoitteita. Ja kolmanneksi tämän myötä oli määrä romuttaa käsitys Etelä-Ossetiassa olleista venäläisistä rauhanturvajoukoista, jotka ylläpitävät Kaukasian alueella vakautta ja rauhaa.

Heti Saakašvilin valtaannousun jälkeen, elokuussa 2004, Etelä-Ossetiassa käytiin toinen kahdeksan päivää kestänyt sota, jonka jälkeen alueesta ei enää ole voinut puhua entisessä mielessä ”jäädetytynä konfliktina”. Käynnistyi neljä vuotta kestänyt provokaatioiden ja yhteenottojen kausi, jonka kuluessa osapuolet etäännyivät toisistaan entistä kauemmas.

Yleisesti on myös arvioitu, että Saakašvilin motiiveihin olisi kuulunut ratkaista separatistialueiden ongelma salamasodan avulla ja tasoittaa siten Nato-jäsenyystie sotilasliiton joulukuussa pidettävään huippukokoukseen. Viime huhtikuussa Naton Bukarestin huippukokouksessa Georgian ja Ukrainan jäsenyysohjelma pysähtyi useiden eurooppalaisten jäsenmaiden kantaan. Sen taustalla oli Venäjän raivoisan vastustamisen lisäksi Georgian ja Ukrainan aluekiistat Venäjän kanssa: niiden on pelätty muodostavan Natolle

turvallisuusriskin, jos maat hyväksyttäisiin yhteisten turvallisuustakuiden piiriin.

Jos arvioimme sodan lopputulosta yllä mainittuja Saakašvilin tavoitteita vasten, voimme nähdä, että tulos ei välttämättä ollut Georgialle aivan huono. Sota romutti länsimediassa kuvan Venäjästä Kaukasian vakauden takaajana, se kansainvälisti kriisin EU:n, ETYJ:n ja Yhdysvaltojen mukaan tulon myötä ja teki Venäjästä konfliktin osapuolen. Sota mitätöi myös Sotšin sopimuksen, ja Venäjän suorittama Etelä-Ossetian ja Abhasian tunnustus teki siitä paitsi Sotšin sopimuksen myös kansainvälisen oikeuden rikkojan. Samalla Venäjä menetti kansainvälisen uskottavuutensa Kosovon yksipuolisen itsenäisyysjulistuksen arvostelijana. Abhasian ja Etelä-Ossetian itsenäistyminen ei myöskään muuttanut Georgian *de facto* -tilannetta, sillä molemmat alueet ovat olleet jo parikymmentä vuotta itsenäisiä eivätkä niiden taloudellinen potentiaali ja väestömäärä ole Georgialle kovin merkittäviä.

Nyt kysymys on lähinnä siitä, miten näiden alueiden asema järjestetään tilanteessa, jossa Venäjä on tunnustanut ne, mutta jossa lännellä ei ole aikomustakaan suostua mihinkään, missä edes välillisesti legitimoitaisiin niiden itsenäistyminen. Georgian osalta taas demokratisoitumisprosessin käynnistäminen ja Saakašvilin tuleva asema ovat suuri kysymysmerkki. Poliittisten johtopäätösten tekeminen sodasta on Georgiassa vasta edessäpäin.

Helsingissä 16.10.2008

Markku Kangaspuro